

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

V. Alekseychuk,
Postgraduate, Chernihiv State Institute of Economics and Management

THE NEED FOR STATE REGULATION OF THE PRODUCTION BAKERY PRODUCTS IN UKRAINE

У статті розглянуто виробництво хлібобулочних виробів в Україні, визначено місце хліба серед основних продуктів харчування, проаналізовано недостатність державного регулювання хлібопекарської галузі, зроблено прогноз виробництва на 2014 рік та запропоновано напрями розвитку даної галузі.

In the article the production bakery products in Ukraine, defined the place of bread among the major food, analysis insufficient of state regulation the baking industry, made prediction of bakery products in Ukraine in 2014 and the proposed directions of development of this industry.

*Ключові слова: хлібобулочні вироби, хлібопекарська галузь, державне регулювання, виробництво, прогноз.
Key words: bakery products, bakery industry, state regulation, production, prediction.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На даному етапі виробництво хлібобулочних виробів в Україні в більшості регіонах є збитковим, і все більше підприємств входять у "тіньовий" сектор виробництва хліба, так як зараз немає чітких механізмів регулювання виробництва даної продукції, і держава все менше і менше приділяє уваги цій проблемі. Особливо постало питання про формування ефективного ринку хліба і хлібобулочної продукції в регіонах, де підприємства працюють в несприятливих економічних умовах, мають менший обсяг інвестицій, ніж в інфраструктурно та фінансово розвинутих регіонах України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останнім часом аналізом стану розвитку хлібопекарських підприємств займаються такі фахівці, зокрема, А.Н. Васильченко [1], Н.І. Костецька [2], М.В. Нетяжук [3], М.Ф. Плотнікова і В.В. Мосейчук [4]. Ці автори у своїх наукових працях оцінили і визначили тенденції, що мають місце в хлібопекарській галузі і на ринку хліба та хлібобулочних виробів. Разом з тим, окремі питання ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема практично недослідженим є питання державного регулювання і прогнозування в даному секторі економіки, яке мало висвітлене в роботах зазначених авторів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою цієї статті є аналіз хлібопекарської галузі в Україні, визначення місця хлібобулочних виробів серед інших продуктів харчування, розрахунок прогнозованого виробництва хліба у 2014 році, визначення напрямів підвищення ефективності державного регулювання виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Продовольчий комплекс будь-якої країни є важливим об'єктом державного регулювання, особливо в умовах розвитку та вдосконалення ринкових відносин. Продовольчий комплекс, у тому числі хлібопекарська галузь, забезпечує велику кількість робочих місць, виступає ефективним напрямком інвестування капіталу, концентрує значний потенціал інноваційної діяльності, відіграє важливу роль у формуванні експортного потенціалу країни.

Хлібопекарна промисловість — одна з найбільших галузей харчової промисловості, підприємства якої виробляють різні види хлібопекарних виробів з продовольчого борошна. Її структуру формують хлібопекарські підприємства, які задовольняють потреби усіх верств населення в хлібобулочній продукції. Стан і розвиток вітчизняних підприємств хлібопекарської галузі безпосередньо впливає на життя і здоров'я населення України.

Таблиця 1. Виробництво основних продуктів харчування в Україні у 2003—2012 роках

Продукти (тис. т)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Яловичина і телятина	284	198	193	200	222	167	121	111	82	69
Свинина	99	88	99	155	203	171	135	172	211	178
М'ясо і субпродукти птиці	170	241	332	418	548	654	739	784	826	836
Вироби ковбасні	271	332	309	301	330	335	272	281	290	285
Напівфабрикати м'ясні	73	220	142	149	178	94	73	96	109	104
Овочі консервовані натуральні	93	102	150	158	101	140	147	118	154	153
Джеми, желе, пюре, пасти	71	61	94	81	85	92	62	56	59	64
Олія соняшникова	1257	1343	1381	2078	2226	1863	2772	2990	3177	3611
Маргарин і продукти аналог.	250	282	302	311	317	316	353	363	359	326
Молоко оброблене рідке	645	716	864	820	863	808	770	801	891	909
Масло вершкове	137	116	120	104	100	85	74	80	77	88
Сири	231	295	358	310	339	328	309	286	255	245
Продукти кисломолочні	427	467	499	524	532	532	492	479	474	486
Крупи	294	335	342	322	318	363	397	340	356	371
Вироби хлібобулочні	2335	2307	2264	2160	2034	1978	1828	1808	1764	1679
Цукор	2486	2147	2139	2592	1867	1571	1275	1805	2586	1954
Кондитерські вироби	498	554	568	544	585	596	596	604	575	565
Вироби макаронні	110	100	104	108	107	113	108	116	135	144
Всього:	11734	11908	12265	13341	12962	12214	12532	13300	14396	14007

Звідси і особливе значення галузі, стабільна робота якої є гарантією соціальної безпеки і стабільності в країні, тому держава повинна приділяти значної уваги регулюванню виробництва хліба і хлібобулочних виробів.

Державне регулювання виробництва хлібобулочних виробів — це вплив державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів у розвиток виробництва хлібобулочних виробів, щоб забезпечити безпечітне виробництво і постачання населенню України хліба, хлібобулочних та інших борошняних виробів.

Виробництво хлібобулочних виробів є одним з основних видів виробництв продуктів харчування, щоб побачити це, проаналізуємо його виробництво серед інших основних продуктів харчування, використовуючи дані наведені в таблиці 1 та дослідимо його тенденцію [5, с. 128; 6, с. 132; 7, с. 139].

Проаналізувавши дані з таблиці 1, бачимо, що виробництву хлібобулочних виробів припадає досить вагома частка виробництва серед усіх інших продуктів харчування. Також бачимо, що вагома частка належить також і виробництву соняшникової олії та цукру. Загальна тенденція виробництва хлібобулочних виробів в Україні за останні десять років йде на спад. Як бачимо, виробництво хліба в 2012 році в порівнянні з 2003 роком зменшилось на 728 тис. т.

Розрахуємо частку виробництва хлібобулочних виробів серед основних продуктів харчування у відсотковому відношенні використовуючи дані таблиці 1. Розраховані дані представлені у таблиці 2.

Як бачимо, виробництву хлібобулочних виробів насправді припадає досить вагома частка виробництва основних продуктів харчування. Але видно, що ця част-

Таблиця 2. Частка виробництва хлібобулочних виробів серед основних продуктів харчування в Україні у 2003—2012 роках

Продукти	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Вироби хлібобулочні (%)	19,9	19,4	18,5	16,2	15,7	16,2	14,6	13,6	12,3	11,5

ка з роками зменшується, якщо у 2003 році виробництву хлібобулочних виробів належала майже п'ята частина усіх продуктів харчування (19,9%), то на кінець 2012 року ця частина зменшилась майже вдвічі і становить (11,5%).

Незважаючи на особливе значення хліба для українського суспільства, його виробництво, відповідно до офіційної статистики України, щорічно скорочується. У таблиці 3 представлені статистичні дані, що відбивають динаміку обсягів виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні [5, с. 128; 6, с. 132; 7, с. 139, 8].

За даними Державного комітету статистики України за 2013 рік обсяг виробництва хлібобулочних виробів склав 1510,7 тис. т, що на 10% менше, ніж за 2012 рік. У свою чергу в 2012 році випуск хліба скоротився на 4,8% — до 1679,3 тис. т по відношенню до 2011 року. У цілому виробництво хліба скоротилося на 824 тис. т порівняно з обсягом його виробництва в 2003 році.

Стойкі тенденції у зменшенні обсягів виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні за останні одинадцять років пов'язані багато в чому із скороченням обсягу споживання цієї продукції. Поясненню цьому є ряд причин. По-перше, за цей період часу скоротилося населення країни на 2,5 млн осіб. По-друге, зменшилася купівельна спроможність населення. По-третє, споживання хліба стало економнішим. Без сумніву, вказані причини певним чином спричинили зменшення обсягів виробництва хлібопродуктів як в Україні в цілому, так і в її областях, хоча вони не є визначальними [2].

Таблиця 3. Обсяг виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні

Продукти	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Вироби хлібобулочні (тис. т)	2334,7	2307,1	2263,7	2159,7	2033,7	1978,4	1827,5	1807,1	1763,5	1679,3	1510,7

Враховуючи традиційний характер споживання хліба українцями і соціальну значущість цього продукту, а також швидкий розвиток невеликих виробництв з випічки хліба, можна припустити, що якщо і скоротилося споживання хлібопродуктів в Україні, то, швидше за все, не в такому масштабі. Тому можна стверджувати, що офіційні показники обсягу виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні не відбивають реального стану справ.

У силу цього можна стверджувати, що офіційні показники обсягу виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні не відбивають реального стану справ. Враховуючи традиційний характер споживання хліба українцями і соціальну значущість цього продукту, а також швидкий розвиток невеликих виробництв з випічки хліба, можна припустити, що якщо і скоротилося споживання хлібопродуктів в Україні, то, швидше за все, не в такому масштабі.

Для забезпечення сталості функціонування хлібопродуктового підкомплексу надзвичайно важливе значення має комплексне вивчення ринку сировини і продукції та їх прогноз на перспективу.

Прогноз пропозиції на ринку продукції хлібопродуктового підкомплексу зводиться до визначення обсягів виробництва даної продукції, оскільки в силу специфіки даного товару, накопичення довгострокових запасів неможливе.

Прогнози дають можливість відпрацьовувати стратегію розвитку підкомплексу в цілому. Підприємства завдяки таким прогнозам приймають різні типи маркетингових стратегій, політику щодо товару, місця, ціноутворення, товаропросування, залучення довгострокових інвестицій.

Для розрахунку прогнозованого виробництва хлібобулочних виробів в Україні у 2014 році, побудуємо графік виробництва хлібобулочних виробів використовуючи дані з таблиці 3 та зобразимо лінію тренду на графіку обравши тип "Поліноміальна 3-го степеня", оскільки вона має найбільшу точність апроксимації даних $R^2 = 0,9821$ (рис. 1).

Побудувавши лінію тренду ми одержали рівняння лінії тренду (1):

$$y = 0,2035x^3 - 4,5534x^2 - 53,175x + 2417,5 \quad (1)$$

За допомогою рівняння переходимо до розрахунку теоретичних значень виробництва хлібобулочних виробів та обчислимо прогнозоване значення виробництва у 2014 році. В результаті одержимо наступні дані (табл. 4).

Перевіривши отриману модель на надійність за критерієм Фішера, визначили, що отримана модель є надійною, так як розрахункове значення критерію більше, ніж табличне ($39,08 > 3,14$). Отже, отримана модель може використовуватись для прогнозування обсягів виробництва хлібобулочних виробів.

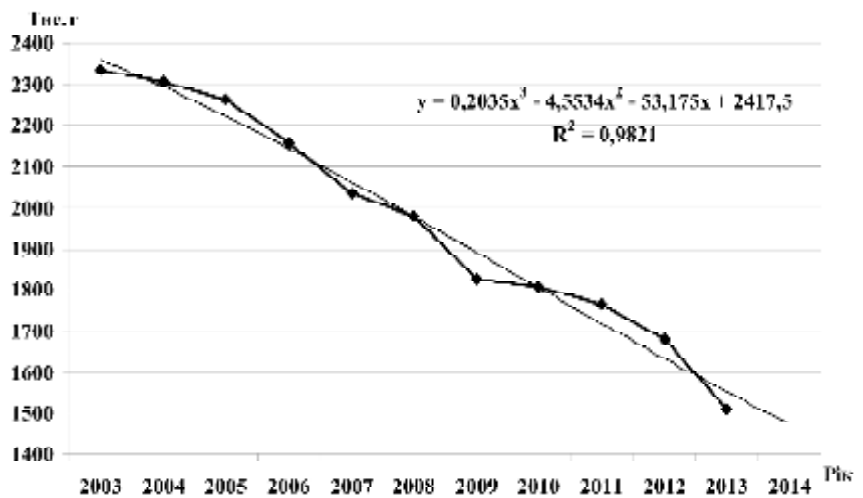

Рис. 1. Виробництво хлібобулочних виробів в Україні

Розрахувавши похибку прогнозу ($\Delta = 98,2$ тис. т), визначили довірчі інтервали прогнозу, що будуть знаходитись у межах від 1377,2 тис. т до 1573,6 тис. т.

Таким чином, прогнозоване значення виробництва хлібобулочних виробів в Україні у 2014 році буде становити 1475,4 тис. т і знаходиться у межах від 1377,2 тис. т до 1573,6 тис. т. Тобто, в 2014 році спостерігатиметься зменшення виробництва хлібобулочних виробів в порівнянні з 2013 роком приблизно на 35,3 тис. т.

Зпрогнозовані дані дозволять складовим суб'єктам хлібопродуктового підкомплексу орієнтувати розвиток на забезпечення сталості і підвищення ефективності своєї діяльності в умовах дії законів ринку та відпрацьовувати стратегію розвитку підкомплексу в цілому.

Виходячи з вищенаписаного, бачимо, що держава приділяє все менше і менше уваги проблемам, що стосуються хлібопекарської галузі, а тому слід розробити механізми впливу держави на дану галузь, щоб досягти найкращого розвитку хлібопекарського комплексу в цілому. Стратегічними напрямками розвитку галузі, з боку держави є:

- забезпечення внутрішніх потреб країни у хлібобулочних виробах у широкому асортименті та нарощування їх експорту;
- сприяння розвитку інтеграційних процесів між виробником сировини та продавцем;
- державна допомога в переобладнанні виробництва;
- здійснення контролю за якістю та безпекою хліба та хлібобулочних виробів;
- гарантування хлібовиробникам права вільного вибору маркетингу і ціноутворення;
- організація і проведення моніторингу ринку хліба та хлібобулочних виробів;
- удосконалення митно-тарифної та цінової політики у частині захисту вітчизняних виробників хліба та хлібобулочної продукції;

Таблиця 4. Теоретичні показники виробництва хлібобулочних виробів

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Хліб тис. т	2360,0	2292,6	2222,5	2145,0	2063,2	1978,5	1892,0	1802,9	1718,5	1632,9	1552,5	1475,4

— розробка загальнодержавної програми розвитку галузі.

ВИСНОВКИ

Отже, виробництво хлібобулочних виробів є одним з основних видів виробництва продуктів харчування, стабільна робота даної галузі якої є гарантією соціальної безпеки і стабільності в країні, тому держава повинна приділяти значної уваги регулюванню виробництва хліба і хлібобулочних виробів. Державне регулювання виробництва хлібобулочних виробів — це вплив державних органів влади за допомогою різних методів та інструментів у розвиток виробництва хлібобулочних виробів, щоб забезпечити безперебійне виробництво і постачання населенню України хліба, хлібобулочних та інших борошняних виробів.

Виробництву хлібобулочних виробів припадає досить вагома частка виробництва основних продуктів харчування. Але видно, що ця частка з роками зменшується, якщо у 2003 році виробництва хлібобулочних виробів належала майже п'ята частина усіх продуктів харчування (19,9%), то на кінець 2012 року ця частина зменшилась майже вдвічі і становить (11,5%).

У 2013 рік обсяг виробництва хлібобулочних виробів склав 1510,7 тис. т, що на 10% менше, ніж за 2012 рік. У свою чергу в 2012 році випуск хліба скоротився на 4,8% — до 1679,3 тис. т по відношенню до 2011 року. В цілому виробництво хліба скоротилося на 824 тис. т порівняно з обсягом його виробництва в 2003 році. Тобто бачимо, стійкі тенденції до зменшення виробництва даного продукту.

Для забезпечення сталості функціонування хлібопродуктового підкомплексу надзвичайно важливе значення має прогноз його виробництва на перспективу. Прогнозоване значення виробництва хлібобулочних виробів в Україні у 2014 році буде становити 1475,4 тис. т і знаходиться у межах від 1377,2 тис. т до 1573,6 тис. т Тобто, в 2014 році спостерігатиметься зменшення виробництва хлібобулочних виробів у порівнянні з 2013 роком приблизно на 35,3 тис. т.

Стратегічними напрямками розвитку галузі, з боку держави є: забезпечення внутрішніх потреб країни у хлібобулочних виробах у широкому асортименті та нарощування їх експорту; сприяння розвитку інтеграційних процесів між виробником сировини та продавцем; державна допомога в переобладнанні виробництва; здійснення контролю за якістю та безпекою хліба та хлібобулочних виробів; гарантування хлібовиробникам права вільного вибору маркетингу і ціноутворення; організація і проведення моніторингу ринку хліба та хлібобулочних виробів; удосконалення митно-тарифної та цінової політики у частині захисту вітчизняних виробників хліба та хлібобулочної продукції; розробка загальнодержавної програми розвитку галузі.

Література:

1. Васильченко А.Н. Состояние и перспективы развития хлебопекарной промышленности в Украине / А.Н. Васильченко // Науко-виробничий журнал Харчова наука і технологія. — Одеса: Вид-во Одеської національної академії харчових технологій. — 2009. — № 1 (6). — С. 5—8.

2. Костецька Н.І. Аналіз діяльності хлібопекарської промисловості у контексті стратегічного розвитку галузі / Н.І. Костецька // Вісник ТДЕУ. — Тернопіль: Видавництво ТДЕУ. — 2006. — № 2. — С. 34—40.

3. Нетяжук М.В. Социальные и экономические аспекты государственного регулирования цен на хлеб / М. Нетяжук // Экономика Украины. — 2005. — № 3. — С. 63—68.

4. Плотников М.Ф. Стратегічні орієнтації підприємств хлібопекарської промисловості / М.Ф. Плотников, В.В. Мосейчук // Економіка АПК. Міжнародний науково-виробничий журнал. — 2007. — № 12 (158). — С. 42—48.

5. Статистичний щорічник України за 2012 рік / [щорічник, за ред. О.Г. Осауленка]. — Київ: Державна служба статистики України, 2013. — 552 с.

6. Статистичний щорічник України за 2010 рік / [щорічник, за ред. О.Г. Осауленка]. — Київ: Державна служба статистики України, 2011. — 560 с.

7. Статистичний щорічник України за 2008 рік / [щорічник, за ред. О.Г. Осауленка]. — Київ: Державна служба статистики України, 2009. — 567 с.

8. Виробництво основних видів промислової продукції по місяцях 2013 року [Електронний ресурс]. — 2014. — Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/ovp/ovp_u/ovp2013.html

References:

1. Vasyli'chenko, A. N. (2009), "Status and prospects of the baking industry in Ukraine", Nauko-vyrobnychyj zhurnal Kharchova nauka i tekhnolohiia. — Odesa: Vyd-vo Odes'koi natsional'noi akademii kharchovykh tekhnolohij, vol. 1 (6), pp. 5—8.

2. Kostets'ka, N. I. (2006), "Analysis of the baking industry in the context of the strategic development of the sector", Visnyk TDEU. — Ternopil': Vydavnytstvo TDEU. vol 2, pp. 34—40.

3. Netjazhuk, M. V. (2005), "Social and economic aspects of state regulation of prices for bread", Ekonomika Ukrainy, vol. 3, pp. 63—68.

4. Plotnikov, M. F. Mosejchuk, V. V. (2007), "Strategic orientation of business baking industry", Ekonomika APK. Mizhnarodnyj nauko-vyrobnychyj zhurnal, vol. 12 (158), pp. 42—48.

5. Osaulenko, O.H. (2013), Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2012 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Osaulenko, O.H. (2011), Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2010 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2010], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

7. Osaulenko, O.H. (2009), Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2008 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2008], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

8. State Statistics Service of Ukraine (2014), "Manufacture of basic industrial products monthly 2013", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/ovp/ovp_u/ovp2013.html (Accessed 5 may 2014).

Стаття надійшла до редакції 05.05.2014 р.